

Studier Kritiker och Notiser.

Litterär Tidning.

N° 4.

Tördagen den 29 Januari

1842.

Försök till Lärobok i Geografien för Gymnasier samt Lärdoms- och Apologist-skolor, af Carl Jac. Svedelius. Phil. Mag. Förra Afdelningen, Globlära samt fysisk och politisk geografi. Stockholm, Hjerta 1841. 316 sidd. 8:o. (Pris 2 R:dr B:co.)

Önnefligen bör geografin räknas bland de vetenskaper, som på de sednare decennierna med särdeles ifver blifwit odlade och hwilkas studium lämnat mycket glädjande resultat. Förr war denna disciplin öfverhufwud taget blott ett torrt schema för historien, hwari man utan sammanhang om hwartannat hopat en mängd namn och zifferor, topografiska och statistiska notiser o. d. Anton Fr. Büsching är worden kallad den nyare geografisens fader. Han bröt wäl (1754) genom sin bekanta *Erdbeschreibung* en ny bana för denna vetenskaps behandling och begagnade med största flit de förhandenwarande källorna, samt ökade dem genom en särdeles widsträckt breswärling; men han fastade sig dock för mycket wid den statistiska delen, äfvidosättande derigenom det fysiska af jordbeskrifningen. Framställningen af naturförhållanderna war mycket ofullständig och fragmentarisk. Tillbörligt afseende lämnades ej på det djupa och innerliga samband dessa hafwa med menfliga samfundet. Geografien, på så sätt behandlad, kan ej annat än förekomma torr; ty wårt intresse wäcks endast der wi se det andliga band, som förenar de spridda delarna. Då man löstet framställningen af alla klimatförhållanden för att inordna dem under statsindelningar, kunde ett sådant förfarande ej annat än straffa sig sjelf, derigenom att det betog öf öfwerfigten af de naturförhållanden, som alltid haft och framgent skola hafwa ett så stort inflytande på menfliga samfundets tillstånd. — Büsching blef grundläggare af den politiskt-statistiska sko-

lan och i hans anda arbetade Gaspari, Hüllmann, Fabri, Stein, Hassel, Cannabich m. fl. Bruns, Norrmann, Guths Muth, Cantzler tillhöra samma skola, oaktadt deras mer eller mindre egenomliga behandlingsfätt. Efter pariserfreden uppblössade i Tyskland ett hästigt pennkrig mellan pedagoger och geografer. Dessa sednare hade under Napoleons regering gjort den bittra erfarenheten att deras politiskt-geografiska systemer genom ett penndrag blifwit fullkastade och detta gaf närmast anledning till reformen. Wäl hade redan i förra århundradet män, såsom en Herder, *) funnits, hwilka skarpt tablade det förwända sättet att behandla geografin, men så grundade än hans flagomål woro, så ofullständiga blefwo dock de försök som skulle afhjelpa den erkända bristen **).

August Zeune war den som i sin "Gaa" gjorde det första lyckliga försöket att ombilda geografin och hans bemödande rigtades isynnerhet derpå att afläda denna wetenskap den politiska uniformen och indela länderna efter naturliga gränfor. Det är dock företrädeswis genom naturwetenskapernas stora framsteg och deras mera filosofiska behandlingsfätt, genom användandet af den comparativa methoden, genom Humboldts, Buchs m. fl. sträfswanden att framställa naturförhållanderna i deras inbördes sammanhang och Carl Ritters herrliga förmåga att skåda natur, folk och deras historia i sitt rätta sammanhang, som jordbeskrifningen wunnit en så glädjande utveck-

*) Von der Annehmlichkeit, Nützlichkeit und Nothwendigkeit d. Geographie. 1784.

***) Genom ekonomiska notiser o. d. utfirode de geografin. Sälunda begynner Wilmsen sin geografi öfwer Markt Brandenburg med följande ord: "Hier sieht man fast überall schönes Rindvieh, große Schaafherden und Federvieh in Menge."

ling. — Schuch, Berg haus, Ro on, Rougemont hafwa brutit banan för en ny behandling af ifrågavarande wetenskap efter Ritters åsigt.

Kasta wi nu en blick på vårt fosterland, och geografisens behandling der, finna wi, att största delen af geogr. läroböcker i mer eller mindre mån tillhöra den Büsching'ska skolan, hwadan compendierna blott äro ett magazin af namn och årtal. Geografi falla wi på vårt tungomål *jordbeskrifning*, men hwad man i dessa läroböcker minst får lära är en beskrifning om jorden. Våra äldre compendier äro till större delen öfversättning ar från de slitiga Tyskarna, såsom J. Hübner's *Frågor* — af originalet spriddes i flera upplagor öfwer 100,000 ex. — Kraft, Büsching, Gaspari, Stein. Andra såsom vår Djurberg och Silfwerstolpe följa dock deras sätt. Först på sednare tider är det, som försök, och det lofwärda, blifwit gjorda att bättre bearbeta denna så länge wanwärdade wetenskap. Och det höfwes i sanning kraftig samwerken så af geografiska författare som lärare att häfda denna intressanta och herrliga wetenskap des tillbörliga plats inom undervisningen.

Men låtom oss nu taga det anmälda arbetet i skärskådande! — Efter en förutskickad inledning (sid. 1—25), innehållande sattsfer ur mathematiska geografin samt förberedande geografiska bestämningar, öfvergår förf. till fysiska jordbeskrifningen (sid. 25—166); det återstående af boken afhandlar den politiska (sid. 167—302). Arbetet är indeladt i 349 §§., hwilka återigen sönderfalla i särskilt numererade afdelningar, underafdelningar o. s. w.; allt i ej ringa mängd. Europas fysiska geografi t. ex. behandlar i särskilda §§. kontinentens läge, storlek, gränser, förnämsta bergsträckningar, haf och wifar, sund, öar, halföar, floder, politisk indelning, samt fysisk indelning i regioner såsom Pyrené-, Seve-, Appennin-regionerna o. s. w. Hwarje af dessa sednare indelas öfwerhufwud åter på samma sätt, mycket utförligt. Den politiska geografin afhandlar under särskilda rubriker landets läge, storlek, gränser, berg, floder, statistisk öfversigt (Bil. V.), politisk indelning. Chorographien, för hwilken flodsystemerne ligga till grund, behandlas wanligen under följande öfverskrifter: A) Hufwudstad. B) Sjöstäder. C) Flodstäder. D) Uppstäder. E) Städer i anseende till den politiska indelningen. F) Befästade platser o. s. w. "I framställningsättet har förf. i så måtto afwikit från den hittills allmänt antagna

metoden, att han endast upptagit det faktiska" (förf:s förord).

Arbetet vittnar om mycket sjelfstudium och flitigt begagnande af de bästa källorna. Man finner här ganska mycket, som i våra swenska läroböcker i geografin saknas. Den fysiska delen, wanligen så knapphändig affärdad har här fått mera utrymme: och landytorna äro efter deras naturliga gränser beskifna. Den följda metoden lider dock af åtskilliga brister, genom det beständiga schematiserandet, hwadan boken förekommer som en namnlifta och det behöfwes i sanning att "läraren genom muntligt föredrag gifwer åt ämnet intresse" (förf:s förord). — En annan olägenhet uppkommer deraf att förf. tyckes hafwa bemödat sig att i detta arbete förena Handbok och Lärobok, hwarigenom skriften blifwit så widlyftig, innehållande en alltför stor massa af föremål. Man bör nogsamta besinna att lärjungens minne ej skall öfverlastas med alltför mycket, ithy att meningen wäl ej kan vara den, att göra honom till ett lefwande geografiskt lexicon. Dock detta och åtskilligt annat, som Anm. här anförer, gäller ej Hr Si bok i synnerhet, utan den geografiska metoden i gemen. Mycket af det som uppräknas är blott namn, såsom fallet är med många städer, om hwilka intet vidare anføres, och Anm. är böjd att äfwen till denna cathgori räkna de många (87) departementerna i Frankrike, och de 84 greffskaperna i England, med hvars inpräglande i minnet det ej lönar sig.

Länge har det varit ett grundadt flagomål att den fysiska geografin försumrades. I Hr Si lärobok äro 142 sidor egnade deråt, hwadan man således ej med fog kan säga, att den fått för litet utrymme. De många smärre bergshöjderna, bisloderna — till Douro anföras 4 och deras lopp beskifwes — i förening med det ständiga schematiserandet lämnar ej utan mycket besvär någon lättfattlig öfversigt öfwer landets naturliga beskaffenhet. Mycket hade gerna kunnat vara borta, hwarigenom tillfälle hade blifwit för andra till fysiska jordbeskrifningen hörande ämnen, som Anm. här saknar. Deribland will Anm. räkna öfversigt öfwer warmens fördelning på jordklotet, öfwer vindförhållanderna och andra klimatförhållanden, hwilka blott delwis här och der äro anförda; man erhåller ej något riktigt begrepp om wertretsen och fördelningen af de wigtigaste plantor såsom winrankan, sockerrör, kaffeträdet o. d. Anm. yrkar dock ej att den fysiska geografin i detalj skall erhålla alltför stor öf-

werwigt. Om ej för många specialiteter af obetydliga bifloder och berg o. d. anföres, kan utrymme säkert beredas åt mera märkligt. Skall dock lärjungen hafwa nytta af den fysiska geografin och kunna lära den, är det dock nödvändigt, att han måste lära naturhistoria, hwilket, tyvärr, blott till en ringa del wid våra lärowerk eger rum. Att ynglingens öga ej i tid öppnas för naturen, kan Ann. ej annat än betrakta såsom en brist. Deraf är också en följd att till och med de mera bildade hafwa ett ringa intresse för naturens detalj. Många missförhållanden uppstå och häraf, hwilka warda allt större, ju mera naturvetenskaperna utwedla sig och inverka på praktiska lifwet. Dessa missförhållanden kännas af hwar och en, som har intresse för Guds herrliga natur och ej will gå som en sömngångare genom lifwet.

I fysiska geografin finner Ann. åtskilligt utelämnadt, som dock borde haft en plats der, åtskilligt mindre riktigt angifwet. Sid. 26—29 der Kontinentens förnämsta bergssträckningar äro anförda och der Alpernas utgreningar nämnas, omtalas ej Apenninerna. Sid. 71 säges Ungeriska slätten wara "omsluten af Carpatherna." Ingalunda, ty i w. och s. w. begränsas den af Alpernas östligaste del; i s. af dinariska alperna. — Att Böhmens midt är en kegelformig fördjupning och München beläget på en högslätt är ej omnämndt. Ej heller att Sicilien hufwudsfalligen består af en wågformig högslätt (1500'—2000' hög). — Bland produkter ur wertriket i Spanien omtalas ej t. ex. apelsiner, persikor, aprikoser. Att detta land utgör en stor högslätt får man wiserligen weta, men den är ej beskrifwen, hwilket dock ej varit ur vägen.

På Scandinavien, enfannerligen i Sverige, är bergskedjornas lopp ej nog omsorgsfullt och tydligt angifwet. Ann. hade dock wäntat att fosterlandets naturbestäffhet något utförligare skulle hafwa omordats, i anledning af den utförlighet, som blifwit lemnad åt det öfriga Europas fysiska geografi. I Skåne är ej Norra åsen omtalad, ej heller säges hwar den Södra slutar. Zwärbältet från Götheborg öfwer Småland omnämnes ej. Mörrumså säges wara Åsnersjöns aflopp i Östersjön; bör wara Åsen. Att Småland eller Skåne har några insjöar får man ej weta.

Bland produkter, egendomliga för Australien, anföres, beshynnerligt nog: Cedrar — finnas på Libanon —, Fikon — wära fring Medelhafwet — Pin (finnes ej, blott *Phormium tenax*) — Brödsfruktträdet

omnämnes ej, hwilket dock är den wigtigaste wärt, hwaraf de hämta föda.

Stor-Britannien. Bland Irlands floder säges Slaney hafwa sitt utlopp i Haven of Waterford. Der riktigt: bör wara i wiken wid Wexford. Floderna Barrow och Suir utmytna deremot wid Waterford. Betydliga floder äro förbigångna t. ex. Blackwater, som utfaller i Joughallwiken. Den tredje hufwudsfallenen i Irland, som äfwen går från Dublin till Shannon anföres ej. — Skottlands naturliga indelning i de bekanta 3 delarne och deras karakter; det inre landets bestäffhet i Irland m. fl. ställen är ej anfördt; ej heller hwar urberg finnas och hwar berg af yngre formation. Det är otwifwelaktigt att en öfwersigt af jordytans och dess underlags natur måste utgöra en beständsdel af jordbeskrifningen, itty att desförutan ingen sammanhängande öfwersigt kan winnas af de wigtiga materialier, som fås ur jordens flöte, eller öfwer jordytans fruktbarhet. Med större kartwerk t. ex. Malte-Brunns åtfölja derföre geognostiska kartor, hwilka också i hög grad äro statistiskt lärorika. — Att temn är bland Englands produkter se wi wäl af läroboken, men ej hwarest det fås. Att Britanniens berömda tenngrufwor äro belägna i Cornwallis, tror Ann. ej varit olämpligt att säga. Med anledning häraf kan Ann. ej undertrycka den anmärkning, att i den wanliga geografiska metoden så ringa sammanhang finnes. I särskilta SS. afhandlas klimat, berg, produkter o. s. w., men allt utan det samband som wederbörde.

Not topografin och de statistiska uppgifterna har Ann. wid genomläsningen af arbetet anträffat åtskilligt anmärkningswärdt. Bland Frankrikes besittningar i Amerika är St. Martin uteglömd. Folkmängden i London angifwes till 1,470,000, hwilket är mycket för litet. Redan för 12 år sedan hade Albions hufwudsstad flera invånare och är det nogsamant bekant huru starkt befolkningen med hwart år tilltager. — Bland köpingar i Calmar län anföres blott Mönsterås och Gammelby; med mera skäl hade Döderhult bort omnämnas så i anseende till storlek, som handel och ypperlig belägenhet; hwadan det också flera gånger varit fråga om att den skulle få stadsprivelegier. Åtskilligt annat wore wäl ännu att ytterligare tillägga, men Ann. har måhända redan varit för widlyftig. Derföre — manum de tabula!

Pindaros' Segersånger i öfversättning af J. P. Janson. Första delen: Olympia: med inledning och anteckningar. Lund, Berlingska Boktryckeriet 1841.

Det är något högst sällsynt i vårt land, att någon fysikfätter sig med ett studium endast för des egen skull, endast af djupt intresse för forskning och vetande: ännu sällsyntare, att en ung man med fara af förluster och hwad den för brodet studerande fallar tillspilla, egnar sig åt undersökningar, som icke allenast fordra den skarpaste ansträngning, utan ock äratal af ofta gäckade mödor. Det är en glädjande företeelse på hwilken Ref. wille fästa allmänhetens uppmärksamhet, då han anmäler Herr Jansons öfversättning af Pindari Olympia, jemte den inledning som densamma föregår.

Att öfversätta Pindarus i originalets meter är måhända den allräsvaraste af öfversättarekonstens problem, särdeles då man drager sig till minnes den stora osäkerheten och de många omtvistade punkterna i den Grefiska metrik. Yrfar man strängt den fordran, att en sådan öfversättning både till innehåll och form skall motsvara sitt original, så fordrar man utan twifwel det omöjliga: men att hafwa frestat detta omöjliga är just Herr Jansons förtjenst och hans heder. Det skall en hel forntid spela i öfversättarens öra, innan han är i stånd att slå de första preluderna på sina strågar; han skall hafwa kämpat en swår strid med forntidens mäktiga anda innan han ens kan wäga sig på försöket.

Herr Jansons inledning röjer mångsidiga studier och mången gång originella ideer, om äfwen dessa icke ända till bewisning äro utförda, och till följe deraf sakna ett sammanhang, hwilket de måhända skulle hafwa wunnit, om utrymmet tillåtit en mera omfattande behandling samt i allmänhet mera lugn i sättet att påstå. Herr Janson polemiserar på flera ställen af sin inledning emot Hegels æsthetik, och denna polemik träffar underfundom werkeligen swaga sidor af den store tänkarens lära om det sköna. Ref. will såsom exempel anföra Herr Jansons pag. LXVII anförda twifwel om Hegels befogenhet att uteslutande fästa sig wid sculpturen såsom de sköna konsternas gifna centralpunkt. Men denna, all uppmärksamhet wärda hellsständighet, förleder någon gång Herr Janson att genom blotta påståenden söka förwaga satts, som ej inom æstetiken såsom sådan äro fullkomligt lösbara,

utan som måste inom logiken både anfallas och förswaras. Hwad Herr Jansons öfversättning af Pindarus beträffar, så är den gjord med werkelig talent. Den röjer ett owanligt wälde öfwer språket, samt mycken fintlighet att begagna alla des möjlige tillgångar. Med denna stora förtjenst förenar den äfwen trohetens. Som exempel och bewis will Ref. endast anföra följande verser ur första segersången:

— Från wäggen

då tag nu den Doriska
Tyran ned, om Pisas äfwen-
som Pherikofos' behag

Ditt sinne har för de
ljuffta tankeämnen stämt —
Då han wid Alpheos framrusade,
Med osporråd sida sträckt uti sitt lopp,
Till segren att sin herre föra, den

Till börd Syrakusanske hästäl-
stande kungen. Hans rykte glänser i
Den kämpfresjade stat, som
war Lydiern Pelops', i
Hwilken starka jordomfamnarn Poseidon så ömt
Behag fann, då ur skim-
rande kitteln Klotho honom härupp tog,
Uppå skuldran strålande hwit, skön af elfenben.
Mång under förtäljas.

Ja, rikt utsmickad saga, i
den bländande färgglansens prakt,
Ju hänföra plår dödligas sinnen långt
mer än bepröfwad sanning.

om ock denna öfversättning aldrig kan winna popularitet, eller ens af den olärde fattas, så gifwer den dock för en och hwar, som gjort sig förtrogen med originalet, en liflig bild af Pindari egendomlighet som skald. Genom sitt försök att återgifwa den första segersången i romantisk form, har Herr Janson skattat åt tidens anda, och wisat sig ej mindre mäktig Romantikens form än han wisat sig vara mäktig den antika.

Ref. önskar på det högsta att denna öfversättning måtte blifwa fortsatt, och att Herr Janson måtte äfwen från allmänhetens sida blifwa hugnad för ett arbete, som skulle hafwa affräckt mången annan. Tidens tecken tyckas wiserligen tillkännagifwa att öfversättningar från forntidens skalder i den stränga form som Herr Janson welat bibehålla, ej kunna winna någon större publik, men det hör också onefeli-

gen till tidens ädlare anda, att värdera forskning och studier i hwilken form de också uppträda.

C. A. H.

Classiskt Philologie.

Begreppsbestämning.

(Fortf. fr. No 3.)

Utbredda i flera länder erforo de classiska studierna inverkan af många locala och nationela förhållanden, och philologie är nästan den minst brukliga benämning, hwarunder de framträda, oftare namngifna efter det practiska ändamål, för hwilket de som medel ansetts och begagnats. Det är här hvarken affigt eller behof att följa denna "eloquentia et poësis" dessa "studia humanitatis," dessa "bonæ artes" genom Europas alla skolor och lärosalar; den korta öfwerblicken uppfyller för tillfället sitt ändamål, om den stadnar wid de ledande riktningarna och de tongifwande namnen. — Den småningom affwalnande lusten för philologiens ensidigt stilistiska tendens lemnar rum för begäret, att ur forntiden samla materialier till en omfattande erudition. Mot sextonde århundradets slut är studiets antiquariskt-historiska riktning i full gång, och har hos Casaubonus ¹⁾ och Jos. Scaliger uppnått en aldrig öfwerträffad grad af mångartad lärdom. — Holländska Skolan ger ton åt följande tidehwarf. Des frejdade lärjungar upptaga och fortsätta alla förut angifna riktningar. Man träffar numera åsigter, som betydligt widgat sig öfwer det scholastiska behofwets trånga gränser. "Aliter legunt pueri, aliter Gronovius" är ett yttrande af mannen med detta namn, och Gerhard Johan Bossius, den reflecterande linguisten, har till och med slutit sin "philologia" i ett slags system. ²⁾

¹⁾ I en anmärkning till Suet. Aug. Cap. 89 säger Casaubonus, appello philologian historiae et rerum antiquarum cognitionem literasque humaniores.

²⁾ Det kan hafwa intresse att jemföra hans uppfästning med sednare tiders försök i den vägen. Philologia är, jemte "Mathesis" och "Logica" en del af Polymathia, och indelas (Opp. Vol. VI.) uti

A. artes sermonis formatrices

1. Grammatica

a. Methodice

b. Exegetice

2. Rhetorica

3. Metrica.

I allmänhet wisar sig dock en lifgiltighet för critikens och tolkningens högre frågor, som knappt komma till tals under hopandet af parallellställen, phraseologiskt och antiquariskt fram af en idog och mechanisk compilation hopsamladt ur digra bokmasfor. De lysande undantagen behöfwa icke nämnas. — En annan tid och Richard Bentleys dialectiska snille började uppgöra en sträng boställnad mellan fördom och sanning. En hwasfare kritik började läsa den classiska texten, och insamlingen för noterna måste genomgå den kritiska siften. Winckelmann banade vägen till den antika konstens rika skattkammare och lösgjorde en ström af outtömliga ideer, som hos philologerna bildade en renare smak och upplifwade en friskare anda. Philologien hade nu utslagit en ny gren — konstarchæologiens och æsthetikens. Och nu wisade Heyne exemplet af en klar och sansad kritik, understödd af den lyftliga fattning och combinationsgåfwa, i hvars hand en ordnad och genomtänkt lärdom wisade sin tack samma användning wid beredandet af en finare insigt och en djupare tolkning.

Vi hafwa sett, att philologien, under sin gång genom tidehwarfwen, åtagit sig många wid första påseendet olifartade wärf och derigenom gjort sitt eget wäsende mångtydigt. Wäsendtligen har hon dock wändt sig i och omkring forntiden — warit culturens wärdande prestinna — mensklighetens sannskyldige Hermes Logios. Men under utförandet af dessa wärf har hon dels upptagit, dels sjelf utbildat linguistik, kritik, hermeneutik, grammatik, historia, geographi, antiquiteter, archæologie, æsthetik, m. m.; och nu är frågan, om dessa kunskapsgrenar stå till hwarandra i det lösa förhållandet af en när som helst uppsägelig tjenst, eller omslutas af ett inre och nödwändigt samband. Och i ena eller andra fallet, hwad är philologie? Denna fråga ropade allt mer på ett swar; ty behofwet af enhet i denna mångfald blef allt mera känbart, i den mån striden om philologiens rättighet att wara hörd i "upplysningens" lärosalar hade gjort andra wetenskaper uppmärksamma på tillfället att af den tystnande återfordra hwar sina tillhörigheter. Friedrich

B. Historia Omnigena.

1. Geographia

2. Chronographia

3. Genealogia

4. Historia strictius hic dicta.

August Wolf förnekade dessa fordringar. Han bestred sina samtidas wanliga påståenden, att philologien, till följe af sin inre beskaffenhet, ej kunde utgöra ett helt och ej medgäfwie de serskilda partiernas systematiska anordning. Bestridandet måste rättfärdigas af försöket, att wäga en sådan anordning, och för dennas utförande wisade sig vara nödwändigt, att till en början upphäfwia grunden till ofwannämnda mening. Man hade neml. utgått från den åsigt, att philologie ej wore annat än språkstudium, och bristen af ett närmare samband mellan det på historisk väg redan upptagna innehållet war i sådant fall ögonstänlig. Wolf förklarade språkstudiet ej vara ändamål, men ett medel, som samordnadt öfriga partier måste, jemte dessa, underordnas ett högre syfte, som wore af natur, att kunna utgöra en medelpunct för det helas systematiska afrundning. Efter en tämligen löslik distinction mellan philosophiskt och historiskt wettande, inlägger han philologien på det sednares område och antager, att hon, med något biträde af det förre, har att åstadkomma en historisk och philosophisk kunskap om Forntidens nationer i alla möjliga hänseenden. Den sedan närmaste frågan om denna kunskaps omfång beswarade Wolf genom att inkränka begreppet forntid till sjelfwa ljuspuncterna af den från moderna culturen genom medeltiden afföndrade tiderymd. Med utslutande af Orientens nationer, som stadnat på den lägre graden af borgerlig hyfsning, lät han benämningen åsyfta blott Greker och Romare, till hwilkas känedom ett medel är och gifwet i de skrift- och konstmonument, som undgått tidens härjningar. Språkkunskapen wore nu såwidå "ein wichtiger Theil," som den i förening med hermeneutik och kritik beredde möjligheten att tyda dessa monumenter och genom dem winna den åsyftade kunskapen om Grekers och Romares historia, kultur, konst, wetenskaper, seder, religioner, character, tänkesätt, hwilket allt, efter ämnens inbördes förhållande afdeladt och till ett helt sammansattadt, gaf organ och innehåll åt en wetenskap om forntiden — en "Alterthumswissenschaft." Denna benämning antogs med förfasande af den förut wanliga, såsom för inkränkt och bidragande till att om saken fortplanta en oriktig föreställning. Men det war icke Wolfs mening, att den af honom namngifna wetenskapen wore något annat, eller något mera omfattande än philologie, men att denna, lystad öfwer de tränga föreställningarna om någon des tillwaro såsom propedeutik eller bihang

till andra wetenskaper, wore något wida mer än blott språkstudium, wore med ett ord en "Alterthumswissenschaft" ³⁾. — Mannens stora namn må ej nedtydas de inkast, som med skäl kunna göras mot hans framställning. Språkstudiet har fått en alltför underordnad plats — grammatiken har blifwit nedsatt till rang och wärdighet af instrumental-disciplin, och sålunda inträngt på ett område, som utslutande bordt förbehållas åt kritik och hermeneutik. Efter denna förwexling eller sammanblandning af det rent factiska med det blott metodologiska, hafwa wetenskapens "Haupttheile," fått det samband, som den enas uppställning wid sidan af den andra möjligen kan gifwa, och den sålunda åwägabragta helheten blifwit snart sagdt kastad i armarna på historien, som med all tacksamhet för gåfwan dock torde fråga efter något skäl till den gjorda inkränkningen af "Alterthum." Då nu Wolf på den frågan, hwaröfre Egyptier, till exempel, ej kunnat blifwa föremål för en Alterthumswissenschaft, såsom orsak anförer, att wi ej känna deras språk, ej ega skrifter af dem, så will det synas, som wore språket och literaturen för den påtänfta wetenskapen något hwad man kallar specifikt och wäsendtligt, eftersom des frånwaro kunnat tillintetgöra hela wetenskapen, en olägenhet, som icke lärer kunna åstadkommas genom någon enda af des öfriga delar.

³⁾ Det war omkring 1783—1790 som Wolf först började att i sina föreläsningar uttala den grundtanke, fring hwilken hans Alterthumswissenschaft grupperar sig. En af hans lärjungar, Fyllborn, utgaf första uppräntingen derill i en "Encyclopædia philologica," Breslau, 1798. Först 1807 utgaf Wolf sin "Darstellung der Alterthumswissenschaft nach Begriff, Umfang, Zweck und Werth" (i 1 bandet af Museum der Alt. W.) och hade sedan under en mångårig werksamhet tillfälle, att från cathedern föredraga wetenskapens alla delar. Dessa Wolfs Vorlesungen über die Alterthumswissenschaft äro utgifna af Girtler och Hoffmann, Leipzig 1839, och föregås af ofwannämnda Darstellung. Det är till denna upplaga wi här hänwisa. Bd. 1. sid. 22—23 förekommer wetenskapens indelning sålunda. 1. Fundamentalthelle a) Grammatik b) Hermeneutik c) Kritik. 2. Haupttheile a) Geographie der alten Welt. b) Politische Geschichte des Alterthums nebst der Chronologie. c) Alterthümer. d) Mythologie der alten Völker. e) Geschichte der Literatur (grich. u. ömm.) f) Gesch. der alten Kunstwerke (med 8 underafdelningar, sid. 29.) En mera i detalj gående indelning lemnas i "Darstellung" sid. 75—76.

Historien är, genom samma brist, visserligen förswagad, men dock icke tillintetgjord; ty hon behöfver icke med tyfnad förbigå de nationer, som medtagit sitt språk i grafwen, utan stämmer grannar, fränder och fiender att vittna om deras lif och öden. Men philologien är icke belåten att så ur andra hand få kunskap om hvad Wolf kallar forntidens "Zustand," och redan denna omständighet hade bordt vindicera språket en högre plats, och väcka förmodan om någon väsendtlig skillnad mellan den historiska betraktelsen af forntiden och den philologiska. Denna skillnad, hvarför utan philologien ej har grundade anspråk på serfiskt studium såsom wetenskap, har Wolf aldeles förbiset, och för anspråken uppgifwit en obeständ och wacklande grund. Den store mannen, som måst skatta åt sin tids föresällningar, han framhållit wetenskapens nytta ⁴⁾, såsom motif för des studium, och sålunda gjort des existens berovande af möjligen skiftande tycken. Om också den prisade "nyttan" medgifwes wara höjd öfwer alla tillfälliga uppfattningar, så war dock wetenskapens sökta sjelfständighet icke derigenom wunnen. Därför har historien redan återfordrat sina förmenta tillhörigheter. Karl H. Milhauser ⁵⁾ har nemligen i en mot Wolf riktad afhandling, sökt wisa, att det af denne upptagna innehållet så mycket mindre kan blifwa föremål för en serfiskt wetenskap, som det, enligt hans tanka, är oriktigt, att af historien afföndra en wis period och gifwa dennas serfiska företeelser ett samband, som de med hwarandra i sjelfwa werket icke hafwa, då religionen till exempel eller statslifwet inom en wis tiderymd har mindre sammanhang med språket eller literaturen inom samma tid, än med religion och statslif inom föregående och efterföljande tider. Han fordrar sålunda att de serfiska riktningarna skola såsom fristående parallela linier utdragas längs efter hela historien, och detta, menar han, kan bäst göras utan philologernas störande inblandning. Den antika konsten lærer således winna mera belysning genom en sidoblick på Indien och America, än på grenarna af Antikens kultur för öfrigt. Sedan han sålunda vindicerat historien alltsammans, förklarar han, utan tvekan, "es giebt keine Alterthumswissenschaft," ingen philologie med något positift och bestämdt innehåll, utan på sin höjd en philo-

logisk konst, ett medwetet bruk af wisfa själsfunctioner, en andlig färdighet wid uppfattningen af hvad som redan af andra blifwit kunskapadt. Den inwändning, som ledt till detta tomma resultat, är för-anledd deraf, att Wolf, som redan nämndt är, icke framlagt, och Milhauser icke insett skillnaden mellan den historiska betraktelsen och den philologiska.

Vi wåga icke afgöra, i hvad mån tillwaron af ofwannämnda brister sådant förorsakat, men wisst är, att philologiens tendens under sednaste decennier ådagalagt, att den af Wolf sökta och framställda enheten ej wunnit allmänt erkännande. Hans system har visserligen funnit förswarare; bland andra G. Bernharby, som byggt sin "Encyclopedie der Philologie" (Halle 1832) så noga på Wolfs åsigter, att han widhållit det förut af Boeckh anmärkta misstaget, att göra grammatiken till blott organon ⁶⁾. Men för öfrigt har under nämnda tid den philologiska forskningen utgrenat sig i tvenne riktningar, eller Skolor om man så will, som stå till hwarandra i ett såwida fiendtligt förhållande, att hwardera sätter sin uppgift som ändamål och underordnar sig den andras som medel. Den ena skolan, hvars förnämste representant är Wolfs frejdade lärjunge, August Boeckh, närmar sig Wolfs åsigter, och ger åt studiet en archaeologisk-historisk character. Enligt Boeckh är neml. philologie en "cognitio historica et philosophica antiquitatis," och går ut på att uppdragga "summas notiones veteribus populis natura insitas et singulis antiqui cultus partibus velut adspectabilibus imaginibus expressas," hwaraf man finner, att definitionen will antyda en klar och genomtänkt historisk uppfattning. Han afwiker dock från sin store lärares fotspår wid uppställningen af "res philologica," som "ad notionum normam" indelas uti 1) res publice gestæ et instituta civilia 2) res privatae 3) ceremoniæ et artes 4) omnis scientiæ historia, *qua parte etiam literaturæ et linguarum studia comprehenduntur* ⁷⁾. Språkstudiet intar äfwen här en underordnad plats och uppfyller sin bestämmeelse i den mån det

⁴⁾ Vorlesungen Th. 1. s. 31—45.

⁵⁾ Ueber Alterthumswissenschaft und Alterthumsstudium. Leipzig 1837.

⁶⁾ Samma fel widlädar äfwen S. J. W. Hoffmanns Alterthumswissenschaft, Leipzig 1835, ett försök, att på tifen sidor intränga philologiens hela realinnehåll. Boken är ett någorlunda brukbart repertorium; något nytt lemman den icke; den widsträckt planen nödgade författaren att blott hopsamla de redan kända frukterna af andras forskningar.

⁷⁾ Corpus Inss. Græcc. ed. Boeckhius Vol. I. Præf.

sprider ljus öfver de historiska partierna. Anhängarne af denna lära — Realphilologerna — hafwa sålunda för ändamål, att begripa det reala i forntiden genom dess språk. — Den andra skolan, Linguisterna, grupperar sig kring en icke mindre frejdad lärare, veteranen Gottfried Hermann, grammatikens genialiske reformator. Philologien är för dessa en språkwetenskap, som blott för hermeneutikens behof uppmanar andra kunskapsgrenar att stå till tjänst med en och annan uppgift, när en sådan förmodas kunna sprida ljus öfver språkformen, men låter dem för öfrigt hvar för sig på andra områden uppsöka sina vetenskapliga fränder. Grammatiken är här en hufvudsak, som med kritikens hela skärpa bedrifwes och söker språklagarnas yttersta grunder i logiska categorier. Linguisterna lägga den andra skolan till last, att den ej tillbörligt uppskattar detta grammatiska studium. Hermann, för några år sedan anmodad, att med sitt namn och förord leda ut i werlden ett lärdt företag, kunde ej försumma tillfället, att bestraffa denna "secta philologorum, qui quasi ipsi res appellat tractari volunt" och som "eo immane quantum peccant, quod linguas veterum non rerum primam et potissimam esse intelligunt." *) Den linguistiska åsigten har af en Dr. J. Mü t z e l l blifwit framlagd i en afhandling **), hvars så sidor gå ut på ett ensidigt widhållande af satsen, att Philologien är "die Wissenschaft des Wortes." För öfrigt träffar man i hwardera skolan frejdade män, som för de ewiga frukter de hemburit wetenskapen skola leswa i tacksam och äradt minne, äfwen då glömskan länge sedan undångömt den benägenhet, hwarmed passande tillfällen nu begagnas att förehålla en den andre hans studiers ensidiga riktning.

Då nu twenne till en del hwarannan motsatta uppgifter, forntidens språk och forntidens realinnehåll, hvar för sig framläggas med anspråk på att utgöra den philologiska wetenskapens hufvudsakliga föremål, så framträder här den för bestämningen af begreppet nödwändiga frågan, om den sökta sanningen ligger å ena eller andra sidan, eller möjligen i ett tredje.

*) Uti G. Hermanns inledning till Acta Societatis græcæ (Coll. 3. Vol. 1) utgifna af A. Westermann, Leipzig 1836, bestraffas icke blott "ii qui sese rerum explicatores esse gloriantur." utan jemwäl de linguister, som gå för långt i grammatisk micrologie, eller — "ad Brachmanas et Uphilam confugiunt."

**) Andentungen über das Wesen der Philologie. Berlin, 1835.

Den i dylika fall wanliga förhoppningen, att kunna lösa frågan genom ett wäl träffadt wal mellan ett framsatt antingen — eller, minskas något genom den inredda omöjligheten, att med taget fotfäste i disjunctionens ena del kunna mellan wetenskapens serfärliga delar åstadkomma annat än ett hjälpligt samband, som, lösligen knutet wid språktolkningens eller realkunskapens behof af lånade factiska eller linguistiska notiser för sin utkomst, kan upplösas eller förswinna, allt efter behofwets af olika affigter beroende större eller mindre omfång. Wi skola wäga försöket, att sammanfluta partierna till ett helt, deri hwarje del finner sin tillwaro betingad, ej af tillfälligt behof, men af ett organiskt sammanhang, utgånget från den constitutiva makten af en lefwande idé.

(Fortf. n. g.)

Notiser.

Studenterna R. Gislason och J. Saldorsson wid Universitetet i Köpenhamn hafwa erhållit Kongl. understöd för utgifwande af en dansk-isländsk ordbok.

Den outtröttlige Riddaren v. Wibeking inbjuder uti en proposition pour un congrès scientifique etc. till en församling af alla europeiska ingenjörer och arkitekter, för att personligen lära känna hwarandra, och mundtligen meddela hwarandra sina planer, projekter och notiser rörande sina erfarenheter och werk. Såsom förta församlingsorten föreslås München, såsom förta församlingstiden bestämmes d. 16 Augusti 1842.

Bland nyaste utkomna skrifter i Danmark: Dr. J. J. Dampé, poetiske og prosaiske Skrifter. 2 Rbd. 16 st. H. C. Klein. — Nogle Bemærkninger om Veterinærskolens Organisation med særskilt Hensyn til den danske Veterinærskole. Af H. C. Tscherning, Regimentskirurg. 40 st. A. J. Høst. — Betædning for Landmanden til at forebygge Sygdomme blandt sine Husdyr o. s. w. af Prof. C. Viborg. 32 st. Schultz og Gyldenbal. — Den danske Forst- og Jagtlovgivning, systematisk fremstillet ved A. J. Bergsøe. 1 Rbd. C. A. Reitzel. — Fortegnelse over det Classenske Literatur-selskabs og det Kongl. chirurgiske Academies forenede Bogsamlinger. 2 1/2 ark st. S. o. 60 st. Reitzel. — Toner og Billeder fra Christi Kirke. Nytaarsgave for 1842 af Sognepræst Mag. J. Hammerich. 64 st. Ditlevsen. — Supplement til Juridisk Tidsskrift udg. af Prof. Dr. P. G. Bang. 1:ste Suppl. IV og 580 S. S. o. 3 Rbd. Gyldenbal. — Systematisk Fremstilling af den danske Procesmaade af P. G. Bang og J. E. Larsen. III. 2:det og 3:die Hefte. 400 S. 8. 2 Rbd. Gyldenbal. — Noveller, udg. af Carl Bernhard. 2:det oplag. 2:den Deels 1:ste Hefte. 48 st. Schubothe. — Udfigt over Trykfredens Historie i Danmark indtil 1730 af J. L. Rohmann. 48 st. Philippen. — Statistisk Tabelværk, udgivet af den dertil nedsatte Commission. 4:de Hefte (Vareldsförjel, Handelsstibe, Consumption). XX. og 252 S. 1 Rbd. 48 st. Gyldenbal og Reitzel. — Selvmorderens Brøde. Prædiken af P. N. Clausen. 3:die oplag. 16 st. Jordan.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

